

Što je bolje: milosrđe ili ljubav?

Ivica RAGUŽ

profesor dogmatske teologije i
dekan Katoličkog bogoslovnog
fakulteta u Đakovu

Ne samo Božje milosrđe, nego milosrđe općenito, jest stvarnost koja uvijek iznova od vjernika i teologa zahtijeva napor mišljenja. Posebno je zahtjevno pitanje o odnosu milosrđa i pravednosti, odnosa koji se uglavnom i spominje u najrazličitijim teološkim promišljanjima o milosrđu. No, ono što mene zanima, a ako hoćete, i muči, jest kako razumjeti i postoji li uopće razlika između milosrđa i ljubavi. Na moju veliku utjehu, odgovor na to pitanje pronađoh kod Tome Akvinskoga.

Milosrđe i bližnji

Toma se u *Teološkoj sumi* pita je li milosrđe najveća krepost (*Summa theologiae* II-II, 30, 4). Da bi odgovorio na to pitanje, Toma razlikuje krepost u njoj samoj i krepost s obzirom na kreposnu osobu. S obzirom na krepost kao takvu, Toma je mišljenja da je milosrđe najveća krepost jer se čovjek u njoj razdaje drugima, darežljiv je. A povrh svega, milosrđe pomaže drugima u njihovim slabostima. Dakle, za Tomu je milosrđe najveća krepost jer je ona najhumanija krepost. U njoj najviše izlazimo iz sebe prema drugima, darežljivi smo prema drugima te pomažemo drugima u njihovoj bijedi. Mogli bismo reći da smo u milosrđu najviše kod drugoga, uz drugoga i za drugoga. Nosimo i podnosimo bijedu drugih, jer smo i sami bijednici, jer i sami želimo da drugi podnose naše bijede. U konačnici, i jer sâm Bog u Isusu Kristu nosi i podnosi našu bijedu. Toma zaključuje promišljanje donoseći jednu važnu misao, a to je da je milosrđe Božje svojstvo, jer se u milosrđu »najviše očituje« Božja svemoć. Zanimljiva misao, jer nama se čini da je milosrđe izričaj nemoći, kako bi to, primjerice, htio Friedrich Nietzsche. A vrijedi upravo suprotno. Bog je toliko moćan da se ne mora bojati drugoga, toliko je moćan da se može savršeno darivati nama, toliko

je moćan da može potpuno nositi i podnositi našu bijedu. Naprotiv, tko je nemoćan, nesiguran i slab u sebi, taj se boji drugoga, taj se zatvara pred drugima i bijeda drugoga njega ugrožava. Stoga bismo mogli reći da nam zapravo milosrđe prema drugima pokazuje koliko smo sami moćni, koliko sami nalikujemo svemoćnomu Bogu i njegovu milosrđu. Stoga u nama treba biti probuđena »volja za milosrđem«, volja biti što sličnijima milosrdnom Bogu. Jer u toj naizgled slabosti milosrđa, mi smo zapravo jaki, moćni poput jakoga i svemoćnoga Boga, u skladu s mislima sv. Pavla: »Kad sam slab, onda sam jak« (2Kor 12,10).

Ljubav prema Bogu

Vjerujem da nam je Toma razriješio dileme oko toga je li milosrđe najveća krepost. Jer, ona to zaista jest, ukoliko nas najuspješnije dovodi do drugih, stvara zajedništvo među nama ljudima u našoj bijedi. Pod tim vidom, milosrđe je najhumanija krepost. No, ako ju promotrimo pod vidom usavršavanja čovjeka kao takvoga, tada je za Tomu ljubav najveća krepost. Toma misli ovdje na »caritas«, na ljubav prema Bogu. Naime, milosrđe bi bila najveća krepost za čovjeka kad čovjek ne bi imao većega od sebe, a to je Bog. Bio bi savršen u sebi i onda ne bi imao potrebu za ljubavlju u smislu primanja nečega većega od sebe, te bi bio isključivo milosrdan. A kako to nije slučaj, Toma zaključuje da je za čovjeka »bolje povezivati se s onim što je veće, negoli pomagati slabosti onoga što je niže«. A kako je Bog stvarnost koja je veća od čovjeka, ljubav je bolja od milosrđa, jer se u ljubavi sjedinjujemo s Bogom koji je veći od nas, dok u milosrđu pomažemo slabostima drugih.

Važno je to Tomino razmišljanje u ovoj Godini milosrđa. Kao kršćani, ne smijemo smetnuti s uma da je ljubav prema Bogu »bolja« od milosrđa prema drugima. U ljubavi prema Bogu izdižemo se iznad nas samih ili, ako tako smijem reći, u ljubavi prema Bogu postajemo primatelji, prihvaćamo pasivnost spram Većega od nas – Boga. U tom smislu, postaje razvidno kako bi se milosrđe prema drugima, bez ljubavi prema Bogu (jer prema Bogu ne možemo biti milosrdni!), pretvorilo u izričaj nadmoći nad drugima, štoviše, netrebanja drugoga. Drugima bismo se samo razdavali, pomagali im, ali ne bismo imali »potrebu« za drugim. Milosrđe bi se pretvorilo u »bestidno« razbacivanje vlastitom moći nad drugima: »Uistinu ne volim te milosrdne koji su blaženi u svojoj supatnji: previše im nedostaje stida.« A kako od čovjeka uvijek postoji netko veći, a to je Bog, čovjek je »potrebit« drugoga, treba nadilaziti sebe u Bogu, primati Boga koji je veći od njega. Tako je mi-

losrđe najveća krepost s obzirom na odnose među bližnjima, ali nije najveća s obzirom na odnos prema samom sebi, ukoliko se ljubavlju prema Bogu čovjek izdiže iznad sebe samoga.

Milosrđe i ljubav – dva krila vjere

Zato će Toma reći da je milosrđe »sazetak kršćanske vjere s obzirom na izvanjska djela«. Drugim riječima, u milosrđu se najviše očituje, iskazuje i dokazuje kršćanski život s obzirom na vidljivi, izvanjski život vjere. Ali s obzirom na nutarnji život vjere, »čuvstvo ljubavi s kojom se svezujemo s Bogom« ima prevagu nad našom ljubavi i nad našim milosrđem spram bližnjih. I taj Tomin odgovor baca svjetlo na razumijevanje milosrđa. Kad bi u središtu kršćanske vjere bilo samo milosrđe, vjera bi bila lišena nutrine, intime, nečega mirnoga, tankočutnoga i profinjenoga, a to je snažna ljubav prema Bogu. Zapravo, bila bi to religija bez nutrine, gruba religija, religija aktivizma i nemira. S druge pak strane, vjera bez milosrđa bila bi vjera virtualna, zatvorena u sebe, odvojena od svijeta, neka vrsta egoizma nutrine bez skrbi, zabrinutosti za ovaj svijet. Zato je dobro da si u ovoj Godini milosrđa posvijestimo kako se kršćanska vjera ostvaruje uvijek na dvostruk način, ona »leti« uvijek na dvostrukim »krilima«, a to su milosrđe i ljubav prema Bogu.

Naposljetku, Toma također naglašava da je ljubav prema Bogu bolja od milosrđa, jer se u ljubavi prema Bogu sjedinjujemo sa samim Bogom, dok se u milosrđu prema bližnjima sjedinjujemo s njegovim djelima, s njegovim djelovanjem, odnosno s njegovim milosrđem prema nama. U tom smislu, anđeoski učitelj jasno daje prednost ljubavi kao stvarnosti pozitivnoga (zajedništvo s drugim) spram milosrđa koje se odnosi na negativno (bijeda, grijeh drugoga). Zadnji odgovor Tome Akvinskoga može se također primijeniti i na odnose među ljudima. Rekao bih da se vrhunac međuljudskih odnosa ne smije iscrpljivati i zaustavljati na milosrđu. Kad bi odnos među nama ljudima bio isključivo temeljen na milosrđu, ne bismo uopće mogli govoriti o zajedništvu, odnosno, kako piše Toma, ne bismo se sjedinjavali s drugim ukoliko je on drugi. Naš bi se odnos s drugim ostvarivao samo pod vidom njegove bijede, slabosti, grijeha. Drugoga bismo reducirali na njegovu bijedu, ne bi nas zanimalo on u sebi samom. U tom smislu, milosrđe i među nama ljudima ne može biti vrhunac naših odnosa, to može biti samo ljubav.

Vjerujem da će ovo kratko promišljanje pridonijeti što boljemu razumijevanju, ali i življenju milosrđa u ovoj Jubilarnoj godini milosrđa. ■